

Separarea femeilor în sinagogă și influența acesteia asupra arhitecturii fațadelor

Felicia Grigorescu

Arhitectura interioară a sălii de rugăciune din sinagogă, a fost influențată încă de la începutul mileniului al doilea de statornicirea obiceiului separării femeilor, de bărbații care se rugau în sinagogă, separare cunoscută sub numele - *mehitsa*. Acest lucru a afectat organizarea spațială a interioarelor sălilor de rugăciune, dar și a înfățișării exterioarelor.

S-a susținut că *mehitza* este o lege a cărei sursă este în *Tora*, adică ar fi o - *midé orayta*¹.

Separarea unor spații pentru femei în sinagogă este consemnată pentru prima oară la sinagogile egiptene, începând din secolul al XI-lea². Deși separarea în fapt în sinagogi se petrecea de-a lungul Evului Mediu până în epoca modernă, în toată aria europeană, obligativitatea înfăptuirii ei a devenit explicită, abia la sfârșitul secolului al XIX-lea, la evreii ortodocși, ca un contraargument, în confruntările ideologice dintre conservatorii ortodocși și reprezentanții curentului reformator, neologii.

Cei ce susțin obligativitatea separării femeilor în sinagogă, invocau două argumente: existența încă din perioada celui de-al doilea Templu a locurilor rezervate femeilor pe de o parte, precum și necesitatea respectării interdicției de „impudicitate” - „*ervat davar*”. Contraargumentele, după o atentă cercetare a textului biblic, susțin că spațiul din jurul Templului conținea mai multe partiții, iar cea a femeilor ar fi una dintre acestea, separarea însemnând limitarea accesului femeilor doar până la poarta Niconore³. Dar în spațiul respectiv aveau acces alături de femei și bărbații, în restul anului. Despre o excepție, când bărbații nu aveau acces în respectiva zonă, se precizează ca fiind legată de sărbătoarea „*simhat beit ha-choéva*”⁴, o sărbătoare legată de apa care nu se termină, când, pentru evitarea impudicității, femeile sunt despărțite de bărbați. Dar aceasta era o excepție strict legată de această sărbătoare.

Separarea femeilor s-a realizat, la început, la același nivel, prin așezarea lor în încăperi separate lângă sala mare de rugăciune, între aceste spații existând ziduri perforate cu ambrazuri, grilaje sau trafoare. Mai târziu, separarea a fost mai categorică, prin mutarea femeilor la alt nivel decât cel al bărbaților. Aceasta s-a realizat prin construirea pentru femei de spații speciale: balcoane, galerii sau tribune - *ezrat nachim* (Fig. 2). Și acestea la rândul lor au fost prevăzute cu diferite separatoare traforate care împiedicau vizibilitatea, permițând doar propagarea sunetului.

Separarea femeilor în sinagogă a atras după sine și modificări în estetica fațadelor. Accesul la nivelul superior rezervat pentru femei, se făcea de cele mai multe ori pe scări la care se ajungea prin intrări separate de cele pentru bărbați. Apar astfel în fațade, un număr mai mare de accese. Așezarea lor în desfășurarea fațadelor a cunoscut o mare varietate de soluții. Intrările pentru femei erau amplasate uneori în fațada principală (vestică). Acestea de obicei erau câte două, flancând simetric intrarea principală, rezervată bărbaților (Fig. 4). În acest caz distingem situații în care se accentuează monumentalitatea portalului central, al intrării pentru bărbați, față de cele laterale, mai modeste, sau intrările sunt egal dezvoltate, generând o fațadă uniform ritmată.

Alteori intrările rezervate femeilor sunt plasate în fațadele laterale, de obicei în primul ax de lângă fațada principală.

Un caz mai spectaculos se întâlnește la sinagoga de pe str. Primăriei din Oradea, care are accesele la balcoanele pentru femei, situate în cele două abside circulare de colț, din fațada vestică (Fig. 3). Spectacolul arhitectonic al fațadelor acestei sinagogi este completat și de alte elemente deosebite, cum ar fi: coloanele solomonice cu spirala lor nervoasă, precum și scările rotunjite de la intrările femeilor, urmând cercul absidei.

În afara acestor situații, care sunt de altfel cele mai frecvente, se întâlnesc o seamă de alte soluții de separare a intrărilor pentru femei, generate de restricțiile spațiale. Templu Vijnițer din Sighetu Marmației are intrarea pentru bărbați în rezalitul fațadei principale, iar intrările pentru

¹ Monique Sussqind Goldberg, *La mehitsa à la synagogue*, în *Aprendre et enseigner. Carnets d'étude sur le statut de la femme dans la Loi Juive*, Nr. 1, Le Centre de recherche sur la Femme dans la Loi Juive à I, Institut Schechter des Etudes Juives, Israel, p. 23.

² *Ibidem*, p. 15.

³ *Ibidem*, p. 5.

⁴ *Ibidem*, p. 6. Sărbătoarea din Israelul antic era una de mare bucurie, legată de apa ce nu se termină.

femei sunt așezate în lateralele rezaliturii. Sinagoga Saare Tora din Satu Mare are o singură intrare pentru balconul femeilor, rezolvată prin adosarea pe fațada de sud a unei scări (Fig. 1.).

Deși această dispută în jurul separării pe sexe în sinagogă este unul din punctele de neînțelegere dintre susținătorii celor două curente religioase evreiești în opoziție, active în a doua jumătate a secolului al XIX - lea, după separare, nici neologii nu renunță la structura interioară cu separări, ei menținând și rastelurile în dreptul balcoanelor femeilor. La unele sinagogi totuși s-a remarcat transformarea acestor balcoane din niște locuri ascunse, în unele perfect vizibile, asemenea unui teatru⁵, în contradicție cu ortodoxismul iudaic conservator.

În prezent, separării pe sexe nu i se acordă importanța de odinioară, în micile comunități care există, grandioasele temple fiind aproape goale, datorită deportărilor de la jumătatea secolului al XX-lea și apoi emigrărilor din a doua jumătate a secolului al XX - lea.

Glosar de termeni

1.	<i>ervat davar</i>	interdicția de impudicitate
2.	<i>mehitsa</i>	obiceiul separării femeilor în sinagogă
3.	<i>midé orayta</i>	lege religioasă a cărei sursă este <i>Tora</i>
4.	<i>simhat beit ha-choéva</i>	sărbătoare a apei din perioada Temolului
5.	<i>Tora</i>	învățătură, prima parte din Vechiul Testament

Bibliografie

*** *Biblia*

Monique Sussqind Goldberg, *La mehitsa à la synagogue, în Aprendre et enseigner. Carnets d'étude sur le statut de la femme dans la Loi Juive*, Nr. 1, Le Centre de recherche sur la Femme dans la Loi Juive à 1, Institut Schechter des Etudes Juives, Israel.

Moldovan, Mircea, *Sinagoga.Arhitectură a monoteismului*, București, Ed. Paideia, 2003.

Unterman, Alan, *Dictionnaire du JuAdaïsme - Histoire, mythes et traditions*, Londres, Thames & Hudson, 1991.

The male-female separation in the synagogue an its influence on the architecture

Abstract

The male-female separation in the synagogue is known as *mehitsa*. This was first seen in the XI-XII-th century in Egipt. after the break of the neolog cult from the orthodox, this separation became very obvious. The jewish temples build in the north-western part of Romania, after the jewish emancipation in the second part of the XIX-th century, had separate doors for women. male.s entrences was throu the main doors in the west side of the building. doors used by women were smaller and placed on the sides of the main doors. they can be also situated on the north or the south side of the building. the sinagogues from this area have a variaty of situations for the placement of the doors. There are cases when the entrance is only on one of the north or south side of the building. One of the most interesting case is the sinagogue situated on Primăriei street, in Oradea, where acces for women is made trouh doors placed inte two corner apses.

⁵ Dominique Jarrassé, *La synagogue...*, <http://www.cairn.info/revue-romantisme-2004-3-page-43.htm>.

Fig. 1. Sinagoga Saare Tora-Satu Mare-Casa scării pentru balconul femeilor adosat fațadei sudice.

Fig. 2. Balcoane pentru femei în Templul ortodox din Oradea

Fig. 3. Absidele de colț ale sinagogii de pe strada Primăriei din Oradea

Fig. 4. Accesele în fațada vestică a sinagogii din Valea lui Mihai